

Helsingin yliopiston kirjasto
Suomen kansalliskirjasto

Vuosikertomus

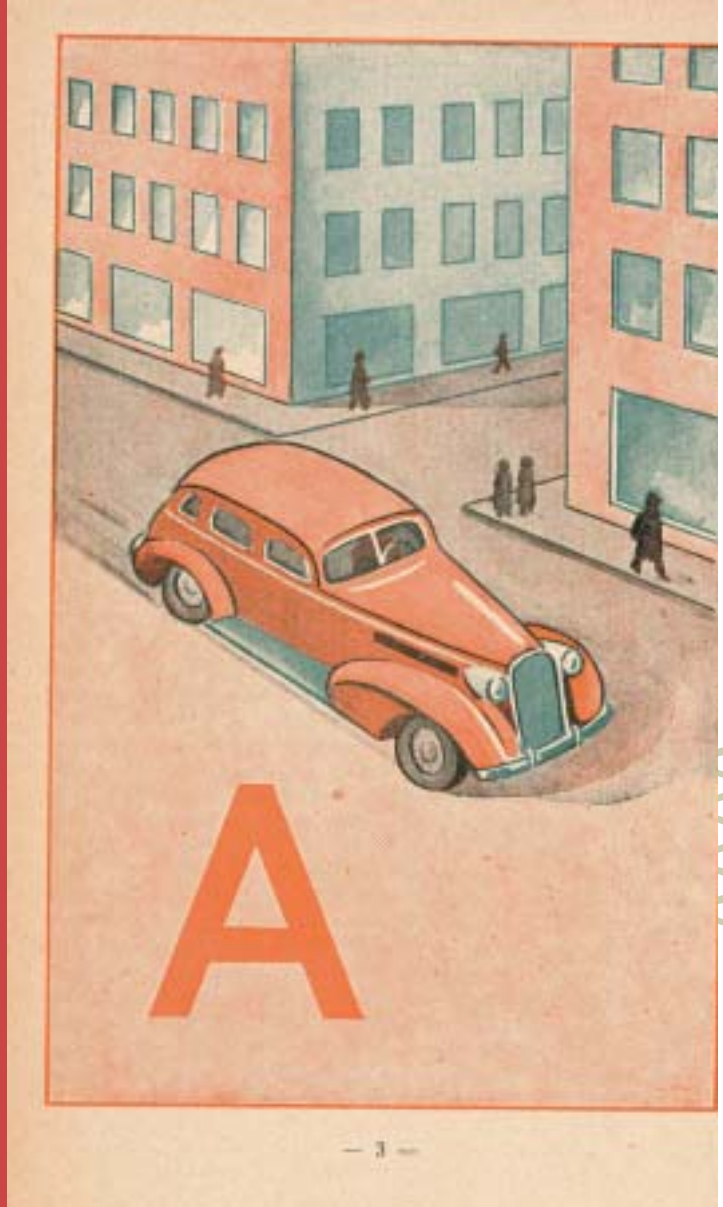
2002

Kirjasto lyhyesti vuonna 2002

- kirjastokävijöitä 250 700
- kirjasto antoi 481 800 paikallislainaa
- kirjasto toimitti toisiin kirjastoihin 3 000 lainaa ja välitti omille asiakkailleen 2000 lainaa
- kirjastolla oli tietopalvelun toimeksiantoja 5 400, tiedonhaun opetusta annettiin 1100 henkilölle ja kirjastoa esiteltiin 2 500 henkilölle
- kirjaston kokoelmat karttuivat noin 950 hyllymetriä ja olivat vuoden lopussa kaikkiaan 103 000 hyllymetriä
- kansalliskokoelman kartunta oli 109 230 yksikköä, josta luetteloimattomien painatteiden osuus oli 77 500
- muiden monografioiden ja sarjojen kartunta oli 12 900
- kirjaston kokoelmissa on yli 2,7 miljoonaa kirjaa ja kausijulkaisua, 590 200 mikrofilmirullaa ja filmikorttia sekä noin 2,8 miljoonaa yksikköä muuta aineistoa
- kirjaston omien kokoelmien luettelotietokannoissa oli yhteensä 1,5 miljoonaa tietuetta ja niiden lisäys oli 63 000
- tieteellisten kirjastojen yhteisluettelossa (LINDA) oli yli 3,7 miljoonaa tietuetta
- kirjastossa oli 181 vakinaista virkaa tai tointa
- kirjastolla on 4 toimipistettä, 2 Helsingissä, 1 Mikkelissä ja 1 Urajärvellä

Biblioteket i sammandrag 2002

- besökare 250 700
- biblioteket gav 481 800 lokala lån
- biblioteket förmedlade 3000 lån till andra bibliotek och lånade in 2000 lån
- biblioteket hade 5400 uppdrag i informationstjänsten, användarundervisning gavs åt 1100 personer och biblioteket förevisades åt 2500 besökare
- bibliotekets samlingar växte med ungefär 950 hyllmeter och var vid årets slut totalt 103 000 hyllmeter
- nationalsamlingen växte med 109 230 enheter, därav 77 500 enheter okatalogiserat tryck
- de övriga monografierna och serierna ökade med 12 900 band
- i bibliotekets samlingar finns över 2,7 miljoner böcker och seriella publikationer, 590 200 enheter mikrofilmat material och över 2,8 miljoner enheter annat material
- i databaserna över bibliotekets egna samlingar fanns sammanlagt över 1,5 miljoner poster, en ökning på närmare 63 000
- i databasen LINDA, de vetenskapliga bibliotekens samkatalog, fanns ca 3,7 miljoner poster
- biblioteket hade 181 ordinarie tjänster och befattningar
- biblioteket hade 4 servicepunkter, 2 i Helsingfors, en i St. Michel och en i Urajärvi

O. Linnamaa,
Yksin yrittäjän aapinen,
Tampere 1938

Sisältö

Kohti yhteistä Kansalliskirjastoa	5	Kirjaston sisäinen digitoinnin toimintaohjelma	21
Mot ett gementsamt Nationalbibliotek	8	Kansainvälinen yhteistyö	21
Kirjastokorttelin valtava tietomäärä jäsenyi	11	Kulttuuritoiminta entistä vilkkaampaa	23
Käsi kirjastot ajanmukaisiksi	11	Näyttelyt	23
Kirjallisuuden hankkiminen	11	Konsertit	23
Äänitepalvelujen kehittäminen	11	Helsingin kirjamesut	23
Käsi kirjaituskokoelmat laajenivat	13	Kansalliskirjasto tiedottaa	23
Sanomalehtien mikrofilmit laajemmin käytössä	13	Organisaatio, henkilöstö ja talous	25
Kirjastokorttelin turvallisuustoimintojen kartoitus ...	13	Kirjaston strategiat	25
Tutkimusryhmätoiminta käynnistyi	13	Johtaminen	25
Kansallisen julkaisemisen uudet näkymät	14	Henkilöstö	25
Tietokantatyön laajentaminen	14	Koulutus	25
Verkkoaineistojen vapaakappaleet	14	Talous	27
Kansainvälinen sääntöuudistus- ja standardityö	14	Tilastot	28
Aineistojen säilyvyys	15	Liitteet	29
Kohti yhteistä kirjastoverkkoa	16	Merkittävät lahjoitukset	29
Yliopistokirjastojen verkostojen strategia	16	Kulttuuritoiminta	32
Linnea2-verkon kehittäminen	16	Julkaisut	32
Voyager-sovelluksen käyttöönotto	16	Vierailut kirjastoon	32
Digitaalisten objektien hallintasovellus	17	Osallistuminen kansallisten organisaatioiden	
Kirjastotietokannan toteutus	17	ja yhteistyöelinten toimintaan	32
Elektronisen kirjaston toiminta sai kiitosta	19	Kirjastoalan seminaarit ja tapahtumat	32
Kansallisen elektronisen kirjaston FinELibin		Osallistuminen kansainvälisten järjestöjen	
toiminnan arviointi	19	ja yhteistyöelinten toimintaan	33
Elektronisen aineiston hankinta	19	Yhteistyöprojektit	33
Elektroniset vapaakappaleet	19	Kirjaston hallintoelimet	34
Kansallisten kokoelmien digitointi	21	Organisaatio	35
Alueellinen yhteistyö	21	Yliopistoasetus	36
Kansallinen yhteistyö	21		

Kohti yhteistä Kansalliskirjastoa

Kansalliskirjaston toimintavuoteen liittyi tärkeitä kotimaisia ja ulkomaisia tavoitteita. Kirjaston toimialan laajentamista pohtinut Kansalliskirjasto 2002 -työryhmä jätti mietintönsä, jossa asetettiin tavoitteiksi kirjaston aseman, nimen ja rahoituksen selkeyttäminen ja vakiinnuttaminen vuoteen 2005 mennessä. Historiallisesta Helsingin yliopiston kirjasto -nimityksestä siirryttäisiin palvelujen laajentumista paremmin kuvaavaan Kansalliskirjasto-nimitykseen.

Kansalliskirjaston toimiala laajenee vuoteen 2005 mennessä kattamaan koko kirjastoverkon, so. yleiset kirjastot, ammattikorkeakoulujen kirjastot ja erikoiskirjastot. Useimpia näitä on palveltukin sopimus pohjaisesti, mutta nyt sopimuksista ja rahoitusjärjestelyistä tehdään pysyviä. Tavoitteena on taata kansalliskirjastopalvelut koko kirjastoverkolle ja luoda yhteinen palvelupohja laadukkaalle kirjastoverkolle. Kansalliskirjasto toimii yhteistyössä näiden kirjasto-segmenttien muodostamien konsortioiden kanssa, ja kansallisissa asioissa sille siirtyy lisääntyvästi kansallisen kehittämissyksikön tehtäviä. Kirjasto palvelee edelleen Helsingin yliopistoa sekä paikallisesti että kansallisesti.

Nämä tavoitteet velvoittavat kirjastoa muuttamaan entistä palvelukeskeisemmäksi laatuorganisaatioksi. Tavoitteena on 100-prosenttinen palveluorganisaatio, jonka kirjastokenttä ja koko tietoyhteiskunta kokee omakseen. Muutokseen on valmistauduttu monin sisäisin prosessein ja luomalla yhteistä keskustelua mm. kirjastoverkkopäivillä. Toimialamuutos mahdollistaa laajimmillaan koko tietoyhteiskunnan palvelemisen ja uusien asiakkaiden luomisen.

Uutta kansalliskirjastostrategiaa 2004 - 2006 on valmisteltu kattamaan nämä muutokset ja laajenevan kirjastoverkon palvelutavoitteet. Tämä on merkinnyt kirjaston sisäisen johtamisjärjestelmän, osastrategioiden ja yleisen toimintakulttuurin selkeyttämistä. Kirjasto vahvistaa myös suhteitaan tärkeisiin partnereihin, kuten CSC:hen ja Kopiostoon varmistakseen palvelujen kehittymisen lähitulevaisuudessa kentän tarpeiden mukaisesti. Tavoitteena on saada

Kansalliskirjaston laaja julkaisuperintö monin eri tavoin tutkimuksen, sivistyksen ja kansalaisten käyttöön.

Kirjaston henkilöstöpolitiikka on asetettu määrätietoisesti kehittämisen kohteeksi. Henkilöstön asiantuntemusta lisätään koulutuksella, henkilöstöpoliittisin keinoin sekä lähijohtamista tukemalla. Konkreettiseksi tavoitteeksi on asetettu lähivuosina matalapalkkaisempien virkojen nostaminen A15 -palkkaluokkaan. Kirjaston johtamiskulttuuria ja -järjestelmää on ryhdytty määrätietoisesti kehittämään yhteistyössä Hallinnon kehittämiskeskuksen kanssa; tulokset näkyvät avoimempina johtamiskulttuurina ja tehokkaampana palveluviestintänä. Myös laaja arvo-prosessi on työn alla.

Valtakunnallisesti kirjasto on osallistunut aktiivisesti uuden vapaakappalelain valmisteluun. Uusina vastuina Kansalliskirjastolle annetaan elektronisten vapaakappaleiden keruu ja säilytys (kansalliset www-sivut). Radio- ja tv-tallenteiden arkistointi ei tule kuulumaan kansalliskirjaston vastuisiin. Uuden tekijänoikeuslain valmisteluun ja erityisesti sen asiakaspalveluun liittyviin kysymyksiin ja vapaakappalelakiyhteyksiin kiinnitettiin runsaasti huomiota, ja kirjaston huomautukset huomioitaneen valmistuvassa laissa. Olennaista on turvata tallenteiden koko elinkaari palveluineen, ei vain niiden osto- ja kulutus-hetkeen liittyvät oikeudet.

Kirjasto täydensi Voyager-kirjastojärjestelmän ympärille syntyvää verkkopalvelukokonaisuutta Metalib-portaalin hankinnalla, jota seuraa digitaalisten objektien hallintasovellus (DOMS). Syntyvä kokonaisuus luo erittäin hyvän pohjan elektronisen julkaisemisen arvoketjulle, jolla voidaan hallita ja jaella mm. FinELibin kautta hankitut elektroniset lehdet, digitoitu aineisto ja elektroniset vapaakappaleet tai paikalliset väitöskirjat. Syntyvä kokonaisuus rakentaa kirjastoverkolle ja koko tietoyhteiskunnalle monipuolisen kansallisen elektronisen julkaisemisen arvoketjun (hankinta, sisältötuotanto, jakelu ja arkistointi), joka kansainvälisestikin hakee vertaistaan.

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm
Kuva: Pekka Pajulahti

Tällä hetkellä – suureksi iloksemme – toimintaamme seurataan ja muodikkaasti benchmarkataan muualla kirjastomaailmassa.

Kansallinen digitoitikeskus on vahvistanut digitoinnin työnkulkuja, jotka on arvioitu myös kansainvälisesti korkeatasoisiksi erityisesti sanomalehtidigitoinnin alalla. Yksikkö on päässyt 150 000 sivun vuosidigitointiin, ja perustettu Historiallinen sanomalehtiarkisto on saanut n. miljoona vuosikäyttökertaa. Yhdessä kansallisen digitointisuunnitelman kanssa tämä luo erinomaisen perustan kansallisen muistikokonaisuuden digitointiin valtiovallan sitoutuessa sen rahoittamiseen.

Kansalliskirjasto on kotimaisten vastuiden lisäksi toiminut kansainvälisesti aktiivisesti mm. CENLn, CDNLn, COBRAn, NORONin ja CENLin Working

Group on Network Standards –ryhmässä. Kirjasto on ollut kehittämässä monia keskeisiä kansainvälisiä kehityspiirteitä ja verkkostandardeja (URN, OpenURL, metadata).

Kansalliskirjasto on laajentanut kulttuuri- ja tietoyhteiskuntatehtävänsä erilaisin näyttelyin, julkaisuin, luentosarjoin, ja kasvavat kävijämäärät ovat osoittaneet kävijöiden syvää kiintymystä upeaan kansalliskirjastoomme. On syytä korostaa, että kaiken tämän takana on ollut ammattitaitoinen, osaava ja uhrautuva henkilökunta. Haluan lämpimästi kiittää tästä menestyksestä sekä henkilökuntaamme että asiakkaitamme.

Kai Ekholm
Ylikirjastonhoitaja

Mot ett gemensamt Nationalbibliotek

Under nationalbibliotekets verksamhetsår uppställdes viktiga inhemska och utländska målsättningar. Arbetsgruppen Nationalbiblioteket 2002, som har förberett utvidgningen av bibliotekets verksamhetsområde, lämnade in sitt betänkande, där man ställde upp som mål att förtydliga och stabilisera bibliotekets ställning, namn och finansiering fram till år 2005. Tanken är att från den historiska benämningen Helsingfors universitetsbibliotek övergå till benämningen Nationalbiblioteket, som bättre beskriver den utvidgade servicen.

Nationalbibliotekets verksamhetsområde utvidgas fram till år 2005 till att omfatta hela biblioteksnätet, dvs. de allmänna biblioteken, yrkeshögskolornas bibliotek och specialbiblioteken. Flera av dessa har betjänats på basis av avtal, men nu skall avtalen och finansieringssammanslagningen göras permanenta. Målet är att garantera att nationalbibliotekets tjänster kommer att omfatta hela biblioteksnätet och att skapa en enhetlig servicegrund för ett högklassigt biblioteksnät. Nationalbiblioteket samverkar med de konsortier som bildas av de här bibliotekssegmenten, och fungerar i nationella ärenden i allt högre grad som en nationell utvecklingsenhet. Biblioteket skall fortfarande betjäna Helsingfors universitet både lokalt och nationellt.

Dessa målsättningar förpliktar biblioteket att bli en allt mera servicecentrerad kvalitetsorganisation. Målet är att det skall bli en serviceorganisation till 100 procent, som biblioteksältet och hela informationssamhället kan uppleva som sin egen. Biblioteket har förberett sig på förändringen genom flera interna processer och genom att skapa en gemensam diskussion bl.a. på biblioteksnättagarna. Det förändrade verksamhetsområdet gör det möjligt att i bästa fall betjäna hela informationssamhället och att skapa nya kundkretser.

Den nya nationalbiblioteksstrategin 2004-2006 har beretts för att bemöta de här förändringarna och servicemålen för det växande biblioteksnätet. Detta har inneburit ett förtydligande av bibliotekets interna ledningssystem, delstrategier och allmänna verksamhetskultur. Biblioteket intensifierar också sina kontakter med sina viktigaste partner, såsom CSC och Kopioisto

för att säkerställa en utveckling av tjänsterna inom en nära framtid i enlighet med fältets behov. Det är meningen att Nationalbibliotekets omfattande publikationssarv på många olika sätt skall kunna ställas till forskningens, bildningens och medborgarnas förfogande.

Bibliotekets personalpolitik har utvecklats målmedvetet. Personalens kompetens höjs med hjälp av utbildning, med personalpolitiska medel och genom att stöda den närmaste ledningen. Ett konkret mål är att under de närmaste åren höja de lågavlönade tjänsterna till löneklassen A15. Man har målmedvetet börjat utveckla bibliotekets ledningskultur och –system i samarbete med Centralen för förvaltningsutveckling; resultatet är en öppnare ledningskultur och en effektivare servicekommunikation. Även en omfattande värderingsprocess är under arbete.

På nationell nivå har biblioteket aktivt deltagit i beredningen av den nya lagen om friexemplar. Som nytt ansvarsområde får Nationalbiblioteket insamlingen och förvaringen av elektroniska friexemplar (nationella www-sidor). Arkiveringen av radio- och tv-inspelningar kommer nationalbiblioteket inte att ha ansvar för. Stor uppmärksamhet fästes vid beredningen av den nya lagen om upphovsrätt och särskilt vid frågor i anslutning till kundbetjäningen och lagens anknytning till lagen om friexemplar, och bibliotekets anmärkningar kommer sannolikt att beaktas i den kommande lagen. Det är väsentligt att säkerställa inspelningarnas hela livscykel inklusive den service som ansluter sig till dem, och inte bara rättigheterna i samband med deras inköp och användning.

Biblioteket kompletterade den nätservicehelhet som uppstår i samband med Voyager-bibliotekssystemet genom att anskaffa en Metalib-portal, som följs av en tillämpning av digitala objekt (DOMS). Den helhet som uppstår skapar en mycket god grund för en värdekedja för elektronisk publicering, med vilken man kan hantera och distribuera bl.a. genom FinELib förvärvade elektroniska tidningar, digitaliserat material och elektroniska friexemplar eller lokala doktorsavhandlingar. Denna helhet bygger för biblioteksnätet och för hela informa-

tionssamhället upp en mångsidig värdekedja för nationell elektronisk publicering (anskaffning, innehållsproduktion, distribution och arkivering), som är utan motstycke, även internationellt sett. Till vår stora glädje följer den övriga biblioteksvärlden för närvarande vår verksamhet och genomför benchmarking av den.

Den nationella digitaliseringscentralen har fastställt digitaliseringens arbetsprocesser, vilka även internationellt har värderats som högklassiga, särskilt när det gäller digitaliseringen av tidningar. Centralen har digitaliserat upp till 150 000 sidor årligen, och det nygrundade Historiska tidningsarkivet har haft ca en miljon gånger besök årligen. I kombination med den nationella digitaliseringsplanen skapar detta en utmärkt grund för digitaliseringen av den nationella minneshelheten, som finansieras med utfästelse av statsmakten.

Nationalbiblioteket har, utöver sina nationella ansvarstaganden, aktivt medverkat i internationella grup-

per inom bl.a. CENL, CDNL, COBRA, NORON och CENLin Working Group on Network Standards. Biblioteket har medverkat i utvecklingen av många betydande internationella utvecklingsidéer och nätstandarder (URN, OpenURL, metadata).

Nationalbiblioteket har utvidgat sin verksamhet inom kulturen och informationssamhället i form av olika utställningar, publikationer, föreläsningsserier och det ökande antalet besökare visar att allmänheten känner ett stort intresse för vårt fina nationalbibliotek. Det måste framhållas, att bakom allt detta står en professionell, kunnig och osjälvisk personal. Jag vill på det varmaste tacka både vår personal och våra kunder för våra framgångar.

Kai Ekholm
Överbibliotekarie

CSC, Finska IT-centret CSC

CENL, Conference of European National Libraries

CDNL, Conference of Directors of National Libraries

COBRA, Computerised Bibliographic Record Actions

NORON, de nordiska riks- och nationalbibliotekariernas möte

Aaabcd... Stockholm 1744

Kirjastokorttelin valtava tietomäärä jäsenytyi

Kirjaston tavoitteena on kehittää tutkijapalveluja ja sähköisiä palveluja tieteen, tutkimuksen ja kansalaisten sivistyksen ja oppimisen edellytysten lisäämiseksi. Kirjastolla on tähän erinomaiset edellytykset laajojen kokoelmiensa ja tiedonlähteidensä sekä osaamisensa ansiosta.

Toimintavuonna kirjastokorttelin palveluja kehitettiin seuraavilla tavoilla:

- käsikirjastojen järjestäminen ajanmukaisiksi
- humanistisen kirjallisuuden ja hakuteoksien lisääntyneen hankkiminen
- äänitteitä koskevien palvelujen kehittäminen
- musiikkikäsikirjoitusten tutkimusmahdollisuuksien parantaminen
- sanomalehtien mikrofilmien käyttömahdollisuuksien laajentaminen
- kirjastokorttelin turvallisuustoimintojen toiminnallisen ja teknisen kartoituksen käynnistäminen
- tutkimusryhmätoiminnan käynnistäminen

Käsikirjastot ajanmukaisiksi

Useita vuosia kestäneiden rakennustöiden ja kokoelmansiirtojen jälkeen kirjasto saattoi toimintavuonna toteuttaa suurelta osin edellisvuonna suunnitellun käsikirjastojen järjestämisen uudelleen tutkijoiden tarpeita vastaavaksi. Kirjaston käyttäjien ehdotuksia kuunnellen ja kokoelmien sisältöä samalla asiantuntijavoimin arvioiden siirrettiin kaikkiaan 1100 hyllymetriä teoksia. Käsikirjastoon sijoitettiin aikaisemmin suljetuissa kokoelmissa ollutta kirjallisuutta. Osa avokokoelman aineistoista poistettiin ja osa humanistisen yleiskokoelman 1500-luvun kirjallisuudesta sekä harvinaisuuksista siirrettiin erikoiskokoelmiin. Siirtojen seurauksena kirjastokorttelissa on nyt yli 400 000 teoksen käsikirjasto ja avokokoelma.

Kirjallisuuden hankkiminen

Toimintavuonna voitiin hankkia avokokoelmaan uutta tutkimuskirjallisuutta ja erityisen arvokkaita hakuteoksia aiempaa kolmannes enemmän myönnetyn hankemäärärahan turvin. Avokokoelman laadun ja käytettävyyden jatkuvaa paran-

tamista silmälläpitäen käynnistettiin kokoelman evaluoinnin suunnittelu, joka toteutetaan vuonna 2003.

Tieteellistä kirjallisuutta hankittiin erityisesti historian, eri kielten ja kulttuurien tutkimuksen, kirjallisuudentutkimuksen, antiikintutkimuksen, taidehistorian, musiikkitieteen, filosofian, kartografian sekä oppi- ja tieteenhistorian aloilta. Monografioita hankittiin kaikkiaan 12 900 nimekettä toimintavuoden aikana. Kirjasto osti myös yhdessä Helsingin yliopiston kanssa usean tuhannen teoksen lisäkokoelman lasten- ja nuortenkirjallisuutta liitettäväksi merkittävään Brummeriana -kokoelmaan, joka sisältää professori Markus Brummer-Korvenkontion keräämää lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä siihen kohdistuvaa tutkimusta eri vuosisadoilta.

Kirjasto sai myös vuonna 2002 useita arvokkaita lahjoituksia, mm. professori Georg Henrik von Wrightin ulkomaisen tieteellisen kirjallisuuden kokoelman sekä henkilökohtaisen kirjekokoelman. Tasavallan presidentti Tarja Halonen lahjoitti Slaavilaiselle kirjastolle N.N. Skatovin neliosaisen teos-sarjan.

Edellisvuonna kirjasto sai ensimmäisen osuutensa Suomen ja Venäjän hallitusten välisestä sopimuksesta, ns. velkakonversiosta Integrum-tietokannan muodossa. Toimintavuoden heinäkuussa allekirjoitettiin sopimus, jonka mukaan Slaavilainen kirjasto saa Venäjältä monografia-aineistoa erityisesti mikrofilmeinä ja niiden valmistamiseen liittyvänä työnä runsaan miljoonan dollarin arvosta.

Äänitepalvelujen kehittäminen

Kirjaston musiikkikirjaston toiminta painottui vuonna 2002 äänitteitä koskevien palvelujen kehittämiseen. Kokoelmiin hankittujen samoin kuin vapaakappaleina saatavien äänitteiden digitoimisen, säilyttämisen ja käyttämisen suunnittelu käynnistettiin palkkaamalla työhön suunnittelija. Lisäksi palkattiin äänitteiden digitoija valmistamaan kopioita tilausten mukaan. Tekijänoikeuskysymykset tekevät äänitteistä erityisen vaativan kohteen palvelun kannalta.

Äänitekokoelma karttui 2200 vapaakappaleella ja niiden lisäksi ostettiin lähes 1000 kokoelmista puuttuvaa äänitettä vuosilta 1901-1980. Lahjoituksina saatiin säveltäjä Jaakko Salo-
lon äänitearkisto sekä kokoelma harvinaisia amerikansuomalai-

AAPINEN

Saimi Knuuttila · Hillevi Kääriäinen · Maija Turunen · Touko Vuorisalo

Saimi Knuuttila, Aapinen.
Kuvittanut Kylli Koski.
Helsinki 1967.

sia äänilevyjä, molemmat kiinnostavia tutkimuksen lähdeaineistoja.

Nuotteja saatiin vapaakappaleina n. 400. Nuottikokoelman puutteiden täydentäminen takautuvasti käynnistettiin jälleen. Musiikkialan yhteistietokanta VIOLA sisälsi vuoden lopussa tiedot n. 560 000 teoksesta, toimintavuoden aikana tietokantaan liitettiin n. 60 000 tietuetta. Tietokannan takautuvaa täydennystä jatkettiin edelleen.

Käsikirjoituskokoelmat laajenivat

Edellisvuosien aikana lahjoituksina saadut laajat sävellyskäsikirjoitus- ja muusikoiden henkilöarkistokokoelmat järjestettiin niin, että kaikkea aineistoa voidaan antaa tutkijoiden käyttöön. Lisäksi Sibelius-Akatemian virka-arkisto siirrettiin talletuksena kirjaston käsikirjoituskokoelmien yhteyteen. Arkiston mukana seurasi osa-aikainen Sibelius-Akatemian arkistonhoitaja palvelemaan kokoelman käyttäjiä.

Yhdessä Suomen valokuvataiteen museon kanssa saatiin valmiiksi henkilöarkistoihin sisältyvien merkittävien, tuhoutumisvaarassa olevien valokuvien pelastamishanke saatiin päätökseen. Pelastetut valokuvat sisälsivät mm. professori Arthur Hjeltin Siinain-retkikunnan kuva-aineiston 1900-luvun alusta.

Sanomalehtien mikrofilmit laajemmin käytössä

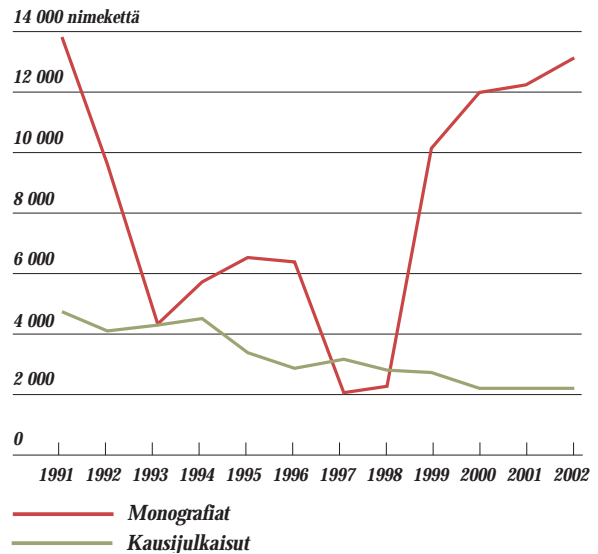
Kotimaisten sanomalehtien käsifilmistöä laajennettiin käsittämään kaikki kotimaiset lehdet vuoden 1944 loppuun. Viiden eniten käytetyn ulkomaisen sanomalehden mikrofilmit siirrettiin lukusaliin vapaasti käytettäväksi.

Kirjastokorttelin turvallisuustoimintojen toiminnallinen ja tekninen kartoitus

käynnistettiin yhdessä Helsingin yliopiston teknisen osaston kanssa. Kartoituksen tavoitteena on lisätä kokoelmien käytön turvallisuutta sekä helpottaa useista rakennuksista koostuvan kirjastokorttelin käyttöä. Käyttäjien liikkumista ja kokoelmien löytyvyyttä helpottamaan käynnistettiin kesällä 2002 elektronisen kirjasto-oppaan laatiminen.

Tutkijat ovat esittäneet toiveita lukusalien työskentelytilojen muuttamisesta nykyistä vielä paremmin tutkijoita palveleviksi. Erilliset tutkijahuoneet kirjaston Rotundassa ovat olleet erityisen suosittuja ja niihin on jonotettu. Kirjasto jatkoi tutkijoiden kanssa keskustelua kirjaston tilojen käytöstä.

Ulkomaisen tutkimuskirjallisuuden kartunta

Aineistojen toimituspalveluja kehitettiin edelleen. Käyttäjä voi tilata tarvitsemansa aineiston verkon kautta esimerkiksi kotoaan ja seurata tilauksensa vaiheita. Kirjaston tavoitteena oli vuoden 2002 alusta alkaen, että Voyager-aineistopyyntöinä tehdyistä tilauksista 90 % voidaan toimittaa kahdessa tunnissa. Suoritetun otannan perusteella tähän päästiin 80 prosenttisesti ja saatu palaute oli hyvää. Nopeissa toimitusajoissa pyyminen edellyttää, että tietokantojen tiedot ovat ajantasaiset. Tähän liittyen Suomen kansallisbibliografian eli FENNICA-tietokannan puutteista laadittiin selvitys. Kirjasto toimi myös kansainvälisistä tietokannoista tehtävän poimintaluetteloinnin edelläkävynä hyödyntäjänä, testajana ja ohjeistajana antaen koulutusta muille kirjastoille.

Tutkimusryhmätoiminta käynnistyi

toimintavuonna. Sen tarkoituksena on lisätä kirjaston ja tutkijoiden välistä vuorovaikutusta, tarjota tutkijoille kirjaston kokoelmiin ja kehittämistoimintaan liittyviä tutkimusaiheita, vahvistaa syntyvän yhteistyön kautta kirjaston asiantuntijoiden tieteenalatuntemusta ja kehittää kirjaston palveluja. Kirjasto on hahmotellut tutkimusaiheensa kolmeen osaan: kokoomatutkimus ja kirjahistoria, tietoverkko ja sisältötuotanto. Syksyn aikana käytiin alustavia keskusteluita useista tutkimusaiheista.

Kirjasto on mukana Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjastojen yhteishankkeessa Akateemiset verkkotaidot, jonka tavoitteena on tuottaa verkkoon sähköisiä tiedonlähteitä. Vuonna 2002 kirjasto valmisti sivustot historian tutkimuksen sekä Suomen lehdistön ja sanomalehtien osalta.

Kansallisen julkaisemisen uudet näkymät

Kirjaston vapaakappale- ja kansallisbibliografiapalvelujen tavoitteena on koko kansallisen julkaisu tuotannon hankkiminen. Toimintavuonna hankittiin painetun aineiston vapaakappaleita erillispainatteiden osalta 97 500 yksikköä, määrä on aiempaa 20 % enemmän. Lisäksi tavoitteena on myös ajantasaisen ja kattavan kansallisbibliografian, muun kansallisen aineiston tietokantojen sekä kansallisten, ohjeellisten tiedostojen tuottaminen kirjastojen ja kirja-alan tarpeisiin. Keskeisiä toimintoja olivat:

- tietokantatyön laajentaminen
- verkkoaineistojen vapaakappaleluovutuksen kehittäminen
- aktiivinen rooli kirjastoalan kansainvälisessä sääntöuudistustyössä sekä tunnisteiden kehittämis- ja standardityössä
- aineiston säilyvyyden jatkuva kehittäminen

Tietokantatyön laajentaminen

Kansallisbibliografian kattavuus ylitti asetetun tavoitteen: luetteloitujen ja sisällönkuvaillujen kirjojen määrä verrattuna vastaavana aikana saatujen vapaakappaleiden määrään oli 85 %. Kansallisbibliografian eli FENNICA-tietokannan verkkopalvelua rikastettiin avaamalla asiakkaiden käyttöön uutuusluettelo. Siitä löytyvät tiedot kuluva vuonna ilmestyneistä julkaisuista, jotka on luetteloidu Fennicaan 1-4 viimeisimmän viikon aikana. FENNICAn tietuemäärä vuoden 2002 lopussa oli n. 715 000. Kansallisbibliografiatietueiden jakelu toteutettiin joko suoraan kirjastoille ja kirja-alan organisaatioille tai yhteistyössä BTJ Kirjastopalvelun ja Kirjavälityksen kanssa.

Karttojen takautuva luettelointi saatiin valmiiksi ja pienpainatteiden sekä

julisteiden luettelointia laajennettiin aineistojen löytyvyyden lisäämiseksi. Kirjasto järjesti runsaasti luettelointi- ja sisällönkuvauskoulutusta erityisesti elektronisen aineiston ja metadatan parissa niin omalle henkilöstölle, Linné-konsortion jäsenille kuin maksullisena myös muille kirjastoryhmille. Kirjasto järjesti Euroopan tieteellisten kirjastojen järjestön LIBERin 13. karttakonferenssin syyskuussa yhteistyössä Helsingin yliopiston maantieteellisen laitoksen, Kansallisarkiston, Maanmittauslaitoksen, Genimapin, John Nurmisen säätiön, Suomen maantieteellisen seuran ja Chartacum Amicin kanssa. Osallistujia eri maista oli 49.

Verkkoaineistojen vapaakappaleet

Kirjasto on antanut asiantuntemustaan vapaakappalelain uudistusta valmisteltaessa. Uudistus tulee sisältämään elektronisten aineistojen osana mm. radio- ja TV-ohjelmien pitkäaikaissäilytyksen. Laki vahvistetaan vuonna 2003. Lainvalmistelutyöhön osallistumisen rinnalla kirjastossa kehiteltiin verkkoaineistojen työnkulkuja luovutuksesta kirjaston tarjoamaan palveluun, valmisteltiin luovutukseen liittyvää ohjeistoa ja tiedotettiin tulevasta uudistuksesta ja vapaaehtoisuuden luovutuksen mahdollisuudesta julkaisijoille. Elektronisen aineiston sisällönkuvailu aloitettiin osana vapaakappalelain uudistushanketta.

Kansainvälinen sääntöuudistus- ja standardityö

Kirjasto on osallistunut aktiivisesti kansainväliseen kirjastoalan sääntöuudistustyöhön. Kirjaston edustajat ovat antaneet lausuntoja mm. luetteloinnin, metadatan, formaattien ja kansallisbibliografioiden sääntöuudistuksen eri vai-

Kaisa Hälinen, Suomen lasten aapinen.
Kuvittanut Rudolf Koivu. Porvoo 1951.

Abc-bok för Hemmet och Småskolan. Helsingfors 1907.

heissa. Kustantajia ja julkaisijoita opastettiin erityisesti elektronisten julkaisujen standardinumeroinnissa. Uusia tunnisteita jaettiin toimintavuonna n. 3500. Suomen ISBN-keskus oli myös tiiviisti mukana tunnisteiden – kuten elektronisten aineistojen tunnisteiden – kansainvälisessä kehittämis- ja standardityössä osallistumalla alan kansainvälisten järjestöjen, esimerkiksi ISSN Governing Boardin ja ISTC:n (International Standard Text Work Code) edustajistoihin.

Suomen ISBN-keskus vietti marraskuussa 2002 toimintansa 30-vuotisjuhlaa juhlaseminaarin merkeissä. Päävieraana oli kansainvälisen ISBN-keskuksen johtaja Dr. Hartmut Waltravens. Lisäksi kirja-alan eri sektoreita edustavat luennoitsijat valottivat ISBN-tunnisteen historiaa, tulevaisuutta ja merkitystä niin kustantajan, kirjailijan, kirjapainon kuin kirjakaupankin näkökulmasta.

Aineistojen säilyvyys

Yksi kansalliskirjaston keskeisimpiä tehtäviä on huolehtia kokoelmien säilymisestä. Tästä syystä kirjasto tekee jatkuvaa perus- ja kehittämistyötä erilaisten säilytysmenetelmien kuten digitoinnin, konservoinnin ja mikrokuvauksen parissa. Toimintavuonna tehtiin kansainvälisiin normeihin perustuva kuntokartoitus ositetun otannan avulla kansalliskokoelman vuosien 1810 - 1944 monografioille, niin kauno- kuin tietokirjallisuudellekin. Kartoituksen tulokset valmistuvat vuoden 2003 aikana. Kirjaston kokoelmia, pääosin pienpainatteita ja käsikirjoituksia, konservoitiin lähes 10 000 yksikköä.

Ennen vuotta 1900 ilmestyneitä sanoma- ja aikakauslehtiä kuvattiin 1500 mikrofilmirullaa. Kansalliskokoelmaan kuuluvia elämäkerrallisia ja filosofisia monografioita kuvattiin n. 2000 filmikorttia. Filmikorttien digitointia testattiin.

Kohti yhteistä kirjastoverkkoa

Kirjaston tavoitteena on tarjota kirjastoverkon yhteisiä palveluja kirjastoille ja muille tietoverkon toimijoille ja lisätä elektronisten aineistojen ja sisältöpalvelujen käyttömahdollisuuksia tutkimuksen ja opetuksen edellytysten parantamiseksi. Tämän tavoitteen tärkeys on entisestään korostunut keskustelussa kirjaston toimialan laajentamisesta.

Kansallisen kirjastoverkon koordinoitua edistettiin seuraavilla tavoilla:

- yliopistokirjastojen verkoston strategian laatimiseen osallistuminen
- kirjastotilastotietokannan toteutus
- Linnea2-verkon kehittäminen

Yliopistokirjastojen verkostojen strategia

valmistui syyskuussa 2002. Strategiaa laadittiin kirjastojen yhteistyönä ja mukana olivat kaikki yliopistokirjastot, kansalliskirjasto ja Varastokirjasto. Yliopistokirjastojen neuvosto ohjasi strategiaprosessia ja kirjoittamisesta vastasi kirjastonjohtajista nimetty työryhmä, jonka sihteerinä toimi kansalliskirjaston suunnittelija. Verkoston strategiassa linjataan yliopistokirjastojen lähivuosien yhteistyötä. Verkoston keskeisimmäksi tehtäväksi nostetaan aineistojen saatavuuden ja kattavuuden parantaminen. Strategian sisällöstä on tiedotettu laajasti ja sen toimeenpanosta on keskusteltu opetusministeriön ja rehtorien neuvoston edustajien kanssa. Strategian pohjalta laaditaan kaksivuotinen toimintasuunnitelma, jossa määritellään tarkemmin kirjastojen yhteiset kehittämishankkeet lähivuosina.

Kirjasto järjesti maaliskuussa kaikille kirjastoryhmille tarkoitetun seminaarin ”Kohti yhteistä kirjastoverkkoa – katsaus verkoston eri sektoreihin”. Seminaariin osallistuivat erityisesti kirjastojen yhteistyöelinten jäsenet, kirjastoverkon palveluiden tuottajat kansalliskirjastosta ja kirjastoasioita käsittelevät opetusministeriön virkamiehet. Seminaarissa pohdittiin yliopistokirjastojen strategian lisäksi mm. kansallisen tietohuollon kehittämistä kokonaisuutena sekä kirjastoverkon yhteisten palveluiden edistämistä.

Linnea2-verkon kehittäminen

Kirjastoverkon keskeinen palvelu on jo useita vuosia ollut yliopistokirjastojen yhteinen kirjastojärjestelmä ja sen avulla rakennetut yhteisluettelot. Parin viime vuoden aikana on kehitetty uusia tekniikoita kuten tiedonhakuportaali, joka mahdollistaa aivan uudentyyppisten palveluiden tarjoamisen. Yksittäiset kirjastot ja konsortiot kuten Linnea ovat ryhtyneet aktiivisesti hyödyntämään näitä uusia mahdollisuuksia.

Verkkopalvelujen kehittämishankkeissa on kirjaston koordinoimana hahmoteltu kirjastoverkon palvelujen perustaksi integroitu kirjastojärjestelmä Voyager, kansallinen tiedonhakuportaali, jonka ohjelmistoksi valittiin lokakuussa 2002 MetaLib sekä digitaalisten objektien hallintasovellus DOMS, jotka mahdollistavat yhdessä digitaalkirjaston sovellukset. Tavoitteena on, että järjestelmät muodostavat yhdessä keskitetyn infrastruktuurin, joka mahdollistaa tehokkaiden paikallisten palveluiden rakentamisen. Yksittäinen kirjasto voi luoda omaan tietokantaansa perustuvan portaalinäkömän. Yksittäinen kirjasto voi myös luoda DOMS-järjestelmään omia digitaalisia kokoelmiaan muista kirjastoista riippumatta. Linnea-verkon laajentuminen ei uhkaa paikallista palvelutuotantoa, vaan päinvastoin luo sille uusia edellytyksiä.

Järjestelmien välinen kommunikointi edellyttää standardien soveltamista paikallisten olojen edellyttämällä tavalla. Osa standardeista, kuten tiedonhakustandardi Z39.50 ja kaukopalvelustandardi ISO ILL, ovat entuudestaan tuttuja. Uusiin standardeihin kuten Open URL:ään, Open Archives Initiativeen (OAI) sekä NCIPiin (NISO Circulation Interchange Protocol) on perehdytty ja niiden soveltamista Linnea-verkossa on pohdittu.

Voyager-sovelluksen käyttöönotto

Yliopistokirjastojen yhteinen palvelinympäristö on valmistunut. Keväällä 2002 otettiin käyttöön Netra-klusteri (Web-edustakone), ja loppuvuodesta tiedostopalvelin. Sanni-palvelimen kapasiteetin mitoitus on kokemusten mukaan onnistunut pääpiirteissään hyvin.

Voyager-sovelluksen hyväksymisprosessi on edelleen kesken, mutta prosessin yksityiskohdista päästiin yksimielisyyteen Endeavorin kanssa. Ohjelmistohinnasta on maksettu 55 %. Ohjelmiston toiminnassa oli edelleen ongelmia, jotka sovittiin korjattaviksi hyväksymisprosessin kuluessa. Jo tehdyt korjaukset saatiin tuotantoon ohjelmaversiossa 2001.1. Kirjasto on pitänyt tiiviisti yhteyttä ohjelmistotoimittajaan sekä järjestelmän muihin käyttäjiin. Kirjaston edustaja toimii sekä Voyager-käyttäjien hallituksessa, National Libraries Endeavor Advisory Boardissa että Euroopan käyttäjäryhmän puheenjohtajana. Kirjasto on päävastuussa Euroopan käyttäjäryhmän kokouksen organisoinnista Suomessa vuonna 2003. Kokouksen valmistelutyö aloitettiin.

Yhteisluetteloiden käyttö on Linda-yhteisluetteloa lukuun ottamatta sujunut suunnitelmien mukaan. Linda-yhteisluetteloon vietiin kirjastojen Voyager-tietokantoihin talentamaa aineistoa, päivitysprosessi saatiin loppuun tammi-kuussa 2003.

Kopiointiluettelointi on Linnea-verkossa tehokasta. Kaikille verkon luetteloijille hankittiin Z39.50 –asiakasohjelmalienssi (BookWhere 4.0) ja tarjottiin välineet kopioitujen tietueiden merkki- ja formaattikonversioon. Kirjastoja varten neuvoteltiin edullinen lisenssi OCLC:n WorldCat –tietokannan käyttöön ja testattiin sovelluksia. Suuri osa hankinnoista voidaan kopioida käytettävissä olevista ulkomaisista tietokannoista, mikä antaa mahdollisuuden kohdistaa voimavaroja edelleen.

Toimintavuonna laadittiin kirjaston ja ammattikorkeakoulujen välillä yhteistyösopimus Voyager-kirjastojärjestelmän käyttöönottamisesta ammattikorkeakouluissa. Kirjastoon on sijoitettu vuoden 2003 loppuun asti ammattikorkeakoulukirjastojen palkkaamat kaksi sovellussuunnittelijaa käyttöönottovaiheen tueksi. Ensimmäiset ammattikorkeakoulukirjastot siirtyivät Voyagerin käyttäjiksi loppukesästä.

Digitaalisten objektien hallintasovellus

Kirjasto on valmistellut osana kirjastoverkon keskitettyä infrastruktuuria digitaalisten objektien hallintasovelluksen (DOMS) hankintaa. Valmistelu liittyy myös vapaakappalelain uudistamiseen ja siinä elektronisten vapaakappaleiden vastaanottoon, luettelointiin, säilyttämiseen ja käyttöön saattamiseen. Sovellus toimii myös digitaalisten aineistojen alustana. Työ organisoidaan ns. rajoitettuna EU-menettelyinä. Joulukuun alkuun mennessä saatiin ilmoitus seitsemältä yritykseltä tarjouskilpailuun osallistumisesta ja niille toimitettiin tarjouspyynnöt välittömästi. Ohjelmistolle suunnattavien vaatimusten määrittely tehtiin hyvin perusteellisesti käyttäen hyväksi muiden kansalliskirjastojen laatimia vastavia dokumentteja. Valintakriteereissä korostettiin pitkäaikais säilytyksen edellyttämiä vaatimuksia, konsortio-ominaisuuksia, kykyä käsitellä kaikenlaisia tiedostomuotoja sekä yhteensopivuutta kirjastojärjestelmän ja tiedonhakuportaalien kanssa.

Kirjastotietokannan toteutus

Kansainvälinen kirjastotilastostandardi (ISO 2789) uudistuu. Suomessa uudistukseen on varauduttu siten, että tilastojen tiedonkeruulomake ja siihen liittyvä ohjeistus on uudistettu yhteistyössä kirjastoverkon kanssa.

Kirjastotilastotietokannan toteutukseen saatiin opetusministeriön rahoitus vuodelle 2002. Tietokannan määrittelyvaihe päättyi maaliskuussa 2002 ja toteutus käynnistyi toukokuussa. Toteutuksessa on työskennelty tiiviisti yhteistyössä kirjastoverkon kanssa.

Martti Haavio,
Kultainen aapinen.
Porvoo 1958.

Elektronisen kirjaston toiminta sai kiitosta

Toimintavuonna elektronisen aineiston hankinnan kansallista infrastruktuuria kehitettiin edelleen seuraavasti:

- toiminnan arviointi
- elektronisen aineiston hankinta
- elektroniset vapaakappaleet
- kansallisten kokoelmien digitointi

Kansallisen elektronisen kirjaston FinELibin toiminta arvioitiin

vuonna 2002. Arvioinnin koordinoi korkeakoulujen arviointineuvosto ja se rahoitettiin opetusministeriön ja kansalliskirjaston yhteisrahoituksella. Arviointi käsitti sekä itsearvioinnin että ulkoisen arvioinnin. Itsearviointiin osallistui FinELib-konsortion 15 jäsenkirjastoa sekä FinELib. Ulkoiseen arviointiryhmään kuului seitsemän jäsentä, joista kaksi oli kansainvälisiä asiantuntijoita. Arviointipaneeli kuului opetusministeriön, konsortion jäsenkirjastojen, FinELibin ohjausryhmän entistä ja nykyistä puheenjohtajaa sekä kirjaston henkilökuntaa.

Arviointipaneelin palaute kirjastolle oli erittäin myönteinen. Arviointiryhmän mielestä kansallisen elektronisen kirjaston palvelut vastaavat hyvin jäsenorganisaatioiden tarpeita ja tulevaisuusvisioita. Käyttäjäkunta on palveluun tyytyväinen ja yhteistyöhön perustuva toimintamalli hyvä. Myös henkilöstön motivoituneisuus työhön sai kiitosta. Arviointiryhmä kiinnitti huomiota pitkän aikajänteen strategian puutteeseen, työnjakokysymyksiin jäsenkirjastojen ja FinELibin kesken sekä rahoitusjärjestelyjen epäselvyyteen.

Elektronisen aineiston hankinta

FinELib-konsortioon kuului 102 organisaatiota vuoden 2002 lopussa. Konsortiota ei pyritä aktiivisesti laajentamaan, vaan painopiste tulevina vuosina on palvelun laadun kehittämässä. Konsortio on kansainvälisessä vertailussakin erikoinen siinä mielessä, että siihen kuuluvat yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten lisäksi myös yleiset kirjastot.

Kansalliskirjaston toimialan laajentamista valmisteltiin vuoden 2002 aikana. Kansallisen elektronisen kirjaston toiminnan vakiinnuttaminen koko konsortiolle oli työryhmässä esillä myönteisessä hengessä. Kirjaston FinELib-henkilöstö osallistui konsortion jäsensektoreiden toimielinten kokouksiin kuten yliopistokirjastojen ja ammattikorkeakoulukirjastojen johtajien kokouksiin, yleisten kirjastojen keskuskirjaston sekä tutkimuslaitoskirjastojen työryhmän kokouksiin.

Elektronisen aineiston hankinta oli toimintavuoden aikana vilkasta. Lisensoituja lehtiä hankittiin 8439. Aineistohankinnat on ryhmitelty kolmeen ryhmään: aineistokonsortioiden laajennuksiin, aineistojen uudistuksiin ja uusien aineistojen hankintaan. Vanhoja sopimuksia uudistettiin 26, uusia sopimuksia solmittiin seitsemän, tämän lisäksi joidenkin sopimusten tietokantavalikoimaa laajennettiin. Uusien aineistojen joukossa on myös esimerkiksi uskontotieteen ja taideaineitten aineistoja. Myös aineistojen käyttö oli vilkasta. Elektronisiin lehtiin kohdistuvia hakuja oli runsaat 2,7 miljoonaa ja viitetietokantoihin tehtyjä hakuja yli 9,7 miljoonaa.

Elektroniset vapaakappaleet

Vaikka uusi vapaakappalelaki ei toimintavuonna ollut vielä astunut voimaan, kirjasto toteutti vapaasti käytettävän verkkoaineiston ensimmäisen keruukierroksen. Keruussa käytettiin kansainvälisessä käytössä olevaa verkkoaineiston harvointiin laadittua ohjelmaa. Yli 40 miljoonasta URL-osoitteesta, arviolta 50 000 palvelimelta kertyi kaksinkertaisen kontrollin jälkeen 11,7 miljoonaa erilaista tiedostoa.

Lähes kaikki Suomen verkkoarkistoon 'haravoidut' dokumentit oli toimintavuoden loppuun mennessä esikäsitelty indeksointia varten. Esikäsitelyssä – eli dokumenttien konversiossa XML-muotoon – käytetään pohjoismaisten kansalliskirjastojen Nordic Web Archive -hankkeessa kehitettyjä ohjelmia. Syksyllä 2002 päättyneitä NWA-hanketta päätettiin jatkaa Nordinfon rahoittamalla pohjoismaisella NWA II-projektilla, joka kehittää edelleen NWA:n työkaluohjelmia.

Johannes Gezelius vanh.,
 Yxi paras lasten tawara.
 Turku 1684.

Kansallisten kokoelmien digitointi

Yksi kirjaston keskeisiä tehtäviä lähivuosien aikana on digitoita kansallisia kokoelmia verkkoon. Kirjasto on jatkanut kansallisen digitoitintokeskuksen perustamista Mikkelin mikrokuvaus- ja konservointilaitokseen. Tätä on tukenut opetusministeriön myöntämä hankeraha, joka toimintavuonna oli n. 190 000 euroa. Kirjasto on itse panostanut merkittävästi keskuksen varustamiseen: vuonna 2002 hankittiin digitointilaitteita lähes 100 000 euron arvosta. Digitoinnin vakiinnuttaminen on ollut vaikeaa, koska rahoitus perustuu pitkälti projektivaroihin.

Alueellinen yhteistyö.

Itä-Suomen lääninhallitus ja Mikkelin kaupunki myönsivät huomattavan rahoituksen digitoitintoiminnan kehittämiseen Itä-Suomen tavoite 1-ohjelman mukaiselle hankkeelle kirjaston Mikrokuvaus- ja konservointilaitokseen. MIKADO – painetun kulttuuriperinnön digitointipalveluhankkeen rahoitus on tarkoitettu käytettäväksi erityisesti laitehankintoihin, sumean haun omaavan tietokannan kehittämiseen sekä elektronisen ja digitoitun aineiston kaupalliseen tuotteistamiseen ja myyntimodulin luomiseen.

Kirjasto on osallistunut Mikkelin korkeakoulutoimintojen alueellisen kehittämisen yhteistyöstrategian laatimiseen vuosille 2003-2006. Kirjastoyhteistyön eräs painopistealue on kurssi- ja muiden aineistojen digitointi yliopistokeskuksen oppimateriaalin tuottamiseksi Mikrokuvaus- ja konservointilaitoksessa.

Kansallinen yhteistyö

on ollut antoisaa. Opetusministeriön Kulttuuriperinnön digitointiryhmän jäsenenä kirjasto on kartoittanut yleisten ja tieteellisten kirjastojen digitointitarpeita ja vuonna 2002 valmistui yhteinen digitointiohjelma. Ohjelmalla pyritään digitoimaan kansallisesti merkittävät kokoelmat verkkoon. Digitointiohjelmasta laadittiin esite ja sitä jaettiin mm. Helsingin kirjamesseilla. Jatkossa kansallinen digitointiohjelma tullaan kohdentamaan projekteiksi.

Kirjaston sisäinen digitoinnin toimintaohjelma

saatiin myös valmiiksi. Kirjasto on jo laatinut A.E. Norden-skiöldin kokoelmien ja luetteloiden digitointisuunnitelman. Kirjasto on aktiivisesti etsinyt uusia yhteistyötahoja ja rahoit-

tajia digitoinnille. Kirjasto on jatkanut opetusministeriön rahoittamaa sisältötuotantohanketta digitoimalla vuosien 1861-1890 sanomalehtiä ja tieteellisiä aikakauslehtiä. Varhaisemmat lehdet sisältävä Historiallinen sanomalehtikirjasto on verkossa vapaassa käytössä. Runsaan vuoden aikana siihen on kohdistunut jo yli miljoona hakua. Peri+ -hankkeen tavoitteena on digitoita suomalaisia tieteellisiä aikakauslehtiä. Vuonna 2002 digitoitiin Lakimies-lehti.

Kansainvälinen yhteistyö.

Kirjasto on osallistunut tiiviisti digitointia koskevaan kansainväliseen yhteistoimintaan. Kirjasto on ollut mukana EU:n eEurope-ohjelmassa, jossa kehitetään verkkojen digitaalista sisältöä ja edistetään kielellistä monimuotoisuutta. Vuoden 2002 alussa EU:ssa tehtiin myönteinen päätös ohjelman jatkohankkeeksi. Minerva (Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation) on Euroopan yhteisön Information Society Technologies –ohjelmasta rahoitettu hanke, joka alkoi 1.3.2002 ja päättyi 28.2.2005. Minerva-hankkeen päätavoitteena on:

- tehdä kulttuuri- ja tieteellinen perintö helpommin saavutettavaksi
- hyödyntää digitaalisen sisällön koulutuspotentiaalia
- parantaa digitaalisen sisältötuotannon edellytyksiä

Minervassa on tällä hetkellä mukana 11 maan ministeriöt tai laitokset. Minervassa on yhteensä kahdeksan työpakettia. Mikrokuvaus- ja konservointilaitoksen vastuulla on projektin Benchmarking framework –työpaketti, joka tukee erinomaisia suorituksia tuottavien sekä parhaiden käytäntöjen ja yhteistyökumppaneiden etsintää digitoinnin alalla. Kirjasto palkkasi Minerva-hankeeseen ja kansalliseen digitointiohjelmaan koordinaattorin. Vuoden loppuun mennessä luotiin benchmarking-malli, jota käyttämällä voidaan tuottaa digitoinnin itsearviointia ja löytää sopivia vertailupartnereita. Kansainvälinen yhteistyö muiden osallistujamaiden välillä on ollut erittäin vilkasta – erityisesti Ruotsin Valtionarkiston, Belgian, Ranskan ja Englannin kanssa. Suomessa yhteistyö on keskitynyt Kansallisarkistoon ja Museovirastoon.

Pohjoismainen sanomalehti- ja Vestnord-projekti saivat yhteisrahoitusta hakumenetelmien suunnittelua varten Andrew Mellon Foundationista. Projekti alkoi vuonna 2002 ja kaksi kokousta pidettiin Reykjavikissa ja Kööpenhaminassa. Projekti jatkuu vuonna 2003 nimellä Nordic Journals.

a

a A a A

Ah-men

h

h H h H

Han-ti

j

j J j J

Jä-nis

Pieni kuva-aapinen.
Porvoo 1931.

Kulttuuritoiminta entistä vilkkaampaa

Kirjaston kulttuuritoiminta oli erittäin vilkasta. Kulttuuritarjonnasta julkaistiin kevät- ja syysohjelmat, joita jaettiin laajasti ympäri Suomea.

Näyttelyt

Kirjasto valmisti tiloissaan kaikkiaan 17 näyttelyä. Useat näistä valmisteltiin yhteistyössä maan parhaiden tutkijoiden sekä kulttuuri- ja tiedelaitosten kanssa. Erityisesti mainittakoon yhteistyö Saksan, Italian, Espanjan ja Puolan suurlähetystöjen kanssa. Näiden yhteistyönäyttelyjen kohteina olivat Don Quijote, Indro Montanelli, ex librikset ja Monrepos-kokoelman saksankielinen kirjallisuus.

Näyttelyihin tutustui kaikkiaan 13 000 kävijää, mikä on peräti 30 % edellisvuotta enemmän. Muita yleisötilaisuuksia kuten konsertteja, luentosarjoja, keskustelutilaisuuksia ja kirjailijavierailuja järjestettiin parikymmentä. Näistä mainittakoon mm. suuren suosion saavuttanut kirjailijavieraiden keskusteluilta, jossa Lauri Haataja, Ohto Manninen ja Max Jacobson keskustelivat yleisön kanssa aiheesta Miksi historiaa kirjoitetaan uudelleen? Muita kirjailijavieraita olivat Kristina Carlson, Timo Mäkelä ja Heikki Turunen.

Kulttuuritoiminnan pääpaino on edelleen näyttelyjen järjestämisessä. Kansalliskirjaston Galleriassa pidettiin kolme uutta näyttelyä. *Saksalainen kirja Monrepos'n kirjastossa* -näyttely järjestettiin yhteistyössä Goethe-instituutin ja Saksan suurlähetystön kanssa. Näyttely lisäsi kirjaston kansainvälisistä tunnettavuutta. *Suomalainen maisema* -näyttelyn suunnitteluryhmässä olivat henkilökunnan asiantuntijoiden lisäksi Yrjö Sepänmaa ja Maunu Häyrynen. Näyttelyn yhteyteen järjestetyt luennot ja paneelitilaisuus saavuttivat erityisen suuren suosion. *ABC – lukeminen esivallan palveluksessa* -näyttelyn suunnitteluryhmässä kirjaston ulkopuolista asiantuntemusta edustivat Tuija ja Esko Laine sekä Liisa Kotkaheimo.

Näyttelyjen yhteydessä julkaistiin teokset *Das Deutsche Buch in der Monrepos-Bibliothek*, Suomalainen

maisema sekä *ABC – Lukeminen esivallan palveluksessa*. Kirjasto aloitti uuden julkaisusarjan: Kansalliskirjaston Galleria.

Kirjaston aiemmin valmistamista näyttelyistä lähti kolme kiertämään. *Sävel soi syömmessäin* oli esillä Tukholman Suomi-instituutissa, Erkki Melartinia käsittelevä *Kun sävellän, niin maalaan* -näyttely Eestin Teatterimuseossa ja *Jean Sibeliuksen koottuja teoksia esittelevä näyttely* Berliinin taidekorkeakoulussa.

Konsertit

Konserteista kolme järjestettiin yhteistyössä Länsi-Helsingin musiikkiopiston kanssa. Petteri Salomaa ja Ilmo Ranta esiintyivät saksalaisessa lied-matineassa, joka järjestettiin yhteistyössä mm. Saksan suurlähetystön kanssa.

Helsingin kirjamesut

Helsingin kirjamesut järjestettiin toista kertaa ja kirjasto osallistui siihen yli 100 neliön yhteisosastolla Helsingin kaupunginkirjaston ja kirjastoalan järjestöjen kanssa. Kirjasto esitteli osastolla ajankohtaisia kehittämishankkeitaan, piti kirjaklinikkaa ja myi julkaisujaan. Yhdessä Helsingin kaupunginkirjaston kanssa järjestettiin seminaari Mielen ja kielen maisemia, jossa puhujina olivat mm. Satu Hassi, Rax rinnekangas, Yrjö Sepänmaa ja Tiina Kaila.

Kansalliskirjasto tiedottaa

Kirjasto käynnisti uuden verkkotiedotteen Kansalliskirjasto tiedottaa. Tiedotteen tavoitteena on kertoa lyhyesti ja nopeasti uusista kehittämishankkeista kaikille kiinnostuneille. Tiedote on saanut hyvää palautetta. Yhteistyötä muiden muistiorganisaatioiden kanssa edistettiin iltatilaisuudella, jossa kansanedustajien ja tutkijoiden johdatuksella keskusteltiin muistiorganisaatioiden merkityksestä, tehtävistä ja yhteistyöstä.

Martti Haavio,
Kultainen aapinen.
Kuvittanut Maija Karma.
Porvoo 1956.

Organisaatio, henkilöstö ja talous

Useita vuosia kestäneen keskustelun jälkeen opetusministeriö asetti huhtikuussa 2002 työryhmän selvittämään kansalliskirjaston tehtäväalan laajentamista koskemaan yliopistokirjastojen lisäksi myös yleisiä kirjastoja, ammattikorkeakoulukirjastoja ja erikoiskirjastoja. Kansalliskirjastotyöryhmä 2002 sai työnsä päätökseen 7.1.2003. Kirjastolla oli edustajat sekä työryhmässä että sihteeristössä. Tavoitteena on, että kirjastoverkon yhteisten palvelujen edellyttämät säädosmuutokset ja rahoitusjärjestelyt sekä kirjaston nimenmuutos Kansalliskirjastoksi toteutetaan vuoden 2005 loppuun mennessä.

Kirjaston strategiat

Kirjasto käynnisti kansalliskirjastostrategian valmistelun vuosille 2004-2006. Strategia painottuu kirjastoverkon palvelutoimintaan, elektronisen julkaisemisen uusiin muotoihin, kokoelmien säilytyksen ja käytön haasteisiin sekä kansallisen sisältötuotannon toteuttamiseen. Kirjasto käynnisti myös osastrategioiden valmistelun. Palveluorganisaation viestinnällisyyden tueksi aloitettiin viestintästrategian valmistelu. Sen tavoitteena on varmistaa, että kirjaston asiakkaat ja yhteistyötahot saavat luotettavaa ja ajankohtaista tietoa ja että kirjaston viestintäpolitiikan eri osa-alueet toimivat suunnitellusti. Kirjaston tavoitteena on monikanavainen rahoitus ja tätä varten on valmistella sekä ulkoisen rahoituksen että maksullisen toiminnan osastrategiat. Vastaavasti myös tutkimustoiminnan ja henkilöstövoimavarojen osastrategioiden valmistelut käynnistettiin.

Johtaminen

Kirjasto on jatkanut johtamisen kehittämistä. Johtoryhmän kokoonpano muuttui vuonna 2002, johtokunta nimitti uudet palvelu- ja kokoelmapäälliköt.

Johtoryhmä on käyttänyt Hallinnon kehittämiskeskusten palvelu yhteisen johtamisen edistämiseksi. Johtamisen työkaluksi on kehitelty yhteistä Lotus Notes -pohjaista tietojärjestelmää, joka otetaan käyttöön vuoden 2003 alussa. Vuoden lopussa käynnistettiin koko kirjastoa koskeva arvoystöskentely.

Henkilöstö

Ylikirjastonhoitaja, FT Kai Ekholm aloitti tehtävässään 1.2.2002. Kirjastossa oli vuoden lopussa 181 vakinaista virkaa ja tointa. Vuoden aikana toteutettiin kaksi virkajärjestelyä, muutettiin virkojen nimiä ja täytettiin 15 avointa virkaa. Virkajärjestelyillä perustettiin tutkija karttapalveluihin ja suunnittelija Mikkelin mikrokuvaus- ja konservointikeskukseen. Henkilöstövoimavara-suunnitelman valmistelu eteni. Kesän alussa käytiin henkilöstön kesken keskustelu suunnitelman perusajatuksista ja syksyn aikana suunnitelmaa valmisteltiin osana kansalliskirjastostrategiaa. Suunnitelman painopisteet keskittyvät kirjaston laajeneviin tehtäviin, osaa-misrakenteeseen ja palkkaukseen. Kirjaston asema ja vaativat tehtävät edellyttävät kilpailukykyistä palkkausta. Suunnitelman tärkein ja vaativin asia on linjata tulevaisuuden tarpeisiin sopiva henkilöstörakenne ja -määrä. Henkilöstöhallintoa koskevan seurannan parantamiseksi kirjasto käynnisti henkilöstötilinpäätöksen valmistelun.

Kirjaston työkykytoiminta on ollut melko vähäistä johtuen osaksi työterveyspalveluja tuottavan organisaation vaihtumisesta. Keväällä käynnistettiin Mehiläisen kanssa keskustelut osaksi Valtiokonttorin rahoittamasta työhyvinvointia edistävästä ryhmäkuntoutuksesta. Syksyn aikana voimavarat -ryhmään ilmoittautui vain muutama kirjaston henkilökunnasta. Vuoden aikana järjestettiin henkilöstölle useita tutustumiskäyntejä, näyttelyvierailuja sekä piha- ja joulujuhla. Johtoryhmä palkitsi useita henkilökunnan jäseniä Hyvin tehty -palkinnolla vuoden lopussa.

Koulutus

Henkilöstön koulutusohjelmassa on keskitytty mm. atk- ja verkkotaitojen lisäämiseen, elektroniseen julkaisemiseen ja aineistoihin liittyvään koulutukseen, Voyager-kirjastojärjestelmän koulutukseen ja tiedonhakukoulutukseen. Käsikirjoituskokoelmien työntekijät osallistuivat arkistoalan ajankoh-taiseen koulutukseen ja Suomen valokuvataiteen museon järjestämään valokuvien arkistointikoulutukseen yhdessä kokoelmahenkilöstön kanssa. Kirjasto järjesti lisäksi seminaarisarjan ajankohtaisista aiheista kuten kirjaston musiikki-

AARNI PENTTILÄ AAPISKUKKO

K. J. GUMMERUS O.Y.

Aarni Penttilä,
Aapiskukko. 7. painos.
Jyväskylä 1952.

aineistoista, FinELib-portaalista, elektronisista vapaakappaleista ja digitoinnista. Kirjaston asiantuntijat ovat myös huomattavassa määrin kouluttaneet myös muiden kirjastojen henkilöstöä. Maksullisen koulutuspalvelun kehittämiseksi käynnistettiin taustaselvityksen laatiminen. Kirjasto käynnisti myös henkilöstösuunnittelijan rekrytoinnin.

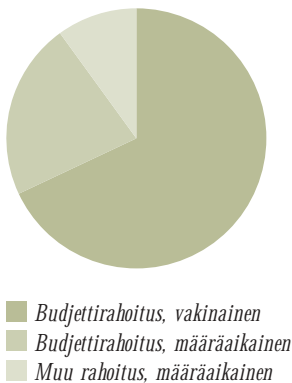
Talous

Kirjaston toimintamäärärahoihin myönnettiin vuonna 2002 kaikkiaan 14 421 000 euroa. Tästä tilakustannusten osuus oli 3 957 000 euroa. Kokonaissummaan sisältyy kolmivuotissopimuksen mukaisesti kansalliselle elektroniselle kirjastolle myönnetty 3 miljoonaa euroa, äänitearkistotoiminnalle myönnetty 252 000 euroa ja kirjaluolan käyttöönotosta johtuva tilakustannusten lisäys 420 000 euroa. Määrärahoihin sisältyy myös opetusministeriön hankeraha vapaakappalelain valmistelusta aiheutuviin kustannuksiin.

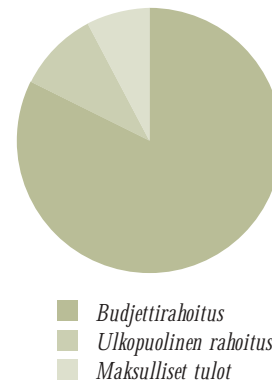
Valtakunnallisen rahoituksen osuus budjetista oli 11,6 miljoonaa euroa. Siihen sisältyi hankeraha. Helsingin yliopisto osoitti vuodeksi lisäystä kirjaston järjestelmä- ja tietokantapalveluja tuottavalle Helka-palvelulle. Yhden atksuunnittelijan lisäys tuki huomattavasti kirjastojärjestelmän pitkää käyttöönottovaihetta. Kirjaston alustavien laskelmien mukaan kokonaismenot ovat jonkin verran edellisvuotta pienemmät. Tämä johtuu ennen kaikkea Kansallisen elektronisen kirjaston lisenssimaksujen siirtymisestä vuoden 2003 alkuun. Maksullisen toiminnan tulot olivat 1,2 miljoonaa euroa. Ulkoisen rahoituksen osuus oli aiempaa hieman pienempi eli 0,9 miljoonaa euroa. Kirjasto uusi palveluhinnastonsa.

Kirjasto käynnisti ulkoisen rahoituksen lisäämiseksi varainhankintastrategian valmistelun. Tavoitteena on kehittää kirjaston yritys-suhteita kirjaston tunnettavuuden ja kulttuurisen vaikuttavuuden lisäämiseksi ja kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämisen edistämiseksi.

Henkilötyövuosien jakauma rahoituslähteittäin

Kirjaston rahoituslähteet

Kirjaston menot (1000 mk/€)	2000 (mk)	2001 (mk)	2002 (€)
Menot ilman tilakustannuksia	69 539 (11 696 €)	78 652 (13 228 €)	11 656 002 (69 303 441 mk)
Budjettimenot yhteensä	47 575	51 812	9 788 311
Henkilöstö	2 547	34 013	5 863 452
Kirjastoaineiston hankinta	6 069	5 049	877 308 ^{*)}
Kansallinen elektroninen kirjasto	-	-	1 830 471 ^{**)}
Muut menot	8 969	7 247	1 217 080
Muut rahoitusmenot	21 964	26 840	1 867 691
Maksullinen palvelutoiminta	4 355	4 930	823 205
Kansallinen elektroninen kirjasto	12 223	14 392	63 453 ^{***)}
Muut rahoituslähteet	5 386	7 518	981 033
Tilakustannukset	21 639	23 903	3 957 100
Menot yhteensä	91 178 (15 335 €)	102 555 (17 249 €)	15 613 102 (92 831 289 mk)

Kirjastoaineiston hankintaan sisältyy lisenssimaksuja (1000 mk)

- Vuosi 2000: 691
- Vuosi 2001: 838
- Vuosi 2001: Kirjastoaineiston hankintaan sisältyy äänitteitä 104

Vuosi 2002:

^{*)} Kirjastoaineiston hankintaan sisältyy äänitteitä

^{**)} Lisenssimaksuja, sisältyy v. 2001 siirtynyt HY Elib rahaa 122 438 euroa, joka on käytetty HY lisenssimaksuihin

^{***)} OPM amk lisenssimaksuja

Budjettimenoihin on sisällytetty edelliseltä vuodelta siirtynyt maksullisen toiminnan tulo

Tilastot

Lainausta paikallis- ja kaukolainaus

	2000	2001	2002
Lainausta yhteensä, josta	488 950	515 700	486 800
• slaavilainen kirjasto	24 450	26 900	29 500
• kansalliskokoelma	9 500	12 000	13 200
• erikoiskokoelmat	5 800	6 200	4 400
• paikallislainaus	483 400	510 600	481 800
• kaukolainaus	5 550	5 100	5 000

Vuosi 2000: Kirjaluolan rakennustöiden valmistuminen ja kokoelmien siirrot

Vuosi 2001: Asiakaskäyttöön tarkoitettu maanalainen aikakauslehtitila valmistui

Nimekkeiden määrä kirjaston omien kokoelmien luettelotietokannoissa

	2000	2001	2002
Yhteensä	1 340 100	1 406 600	1 469 800
FENNICA	675 500	693 000	715 000
HELKA:			
Humanistinen keskuskirjasto	506 100	543 800	574 500
Slaavilainen kirjasto	149 700	160 500	170 000
American Resource Center	8 800	9 300	10 300

Kirjaston omat tilat 2002

Yhteensä	28 500 m ²	
Tutkijatilat	8 500 m ²	29 %
Kokoelmatilat	15 000 m ²	53 %
Työskentelytilat	5 000 m ²	18 %

Tilamäärään ei sisälly osuutta yliopiston yhteisistä tiloista.

Vapaakappaleiden aineistokohtainen kartunta

	2000	2001	2002
Luetteloitavat kirjat (nid.)	17 500	16 200	18 500
Kausijulkaisut (nim.)	7 300	7 200	8 800
AV-aineisto (nim.)	6 400	5 700	5 900
Kartat ja nuotit (nid.)	1 700	1 400	1 600
Luetteloidottomat painatteet (nid.)	59 300	64 000	77 500 ⁾

Vuosi 2000: Kokoelmaudistuksen takia osa luetteloidottomista painatteista siirtyy vuoden 2001 tilastoon.

⁾ Lukuun sisältyy uutena ryhmänä pienipainatehdet

Linnea-tietokantojen tietuemäärät

	2000	2001	2002
LINDA	3 591 400	3 670 000	3 790 000
MANDA	1 850 600	1 860 000	1 917 000
ARTO	490 300	773 000	836 000
VIOLA	317 200	496 000	560 000
SVEN	123 700	-	-
SVEN-tietokanta on lopetettu v. 2001 lukien			

Liitteet

Merkittävät lahjoitukset

Kirjalahjoitukset

- Suomen Kuntaliitto, kirjoja ja pienpainatteita
- Akateemikko Georg Henrik von Wright, tieteellinen kotikirjasto
- Tasavallan presidentti Tarja Halonen, N.N. Skatovin 4-osainen teossarja

Käsikirjoituslahjoitukset

- Akateemikko Georg Henrik von Wright, henkilökohtainen kirjekokoelma
- Säveltäjä Tapio Lipponen, sävellyksiä ja kirjojen käsikirjoituksia
- Musiikkikapteeni Teuvo Laineen oikeudenomistajat, sävellyskäsikirjoituksia
- Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus, sävellyskäsikirjoituksia

Äänitelahjoitukset

- Säveltäjä Jaakko Salon äänitearkisto
- Helmi Holm, amerikansuomalaisia äänilevyjä

Kulttuuritoiminta

Näyttelyt

Kansalliskirjaston Galleria

- Sävel soi syömmessäin. Suomalainen äänilevy 100 vuotta. 23.2. saakka.
- Saksalainen kirja Monrepos'n kirjastossa. 9.3. - 27.5.
- Suomalainen maisema. Maiseman kuvaamisen historiaa 200 vuoden ajalta. 8.6. - 26.10.
- ABC – Lukeminen esivallan palveluksessa. 6.11. - 22.2.2003

Kahvilanäyttelyt

- Uusia lahjoituksia. Valikoima kirjaston saamista lahjoituksista 2000 - 2001. 15.1. - 13.2.
- Portugalilaista kirjallisuutta. Näyttelyn suunnitteli lehtori

Francisco de Assis Mira Espada Helsingin yliopistosta. 16.2. - 13.3.

- Vuoden 2001 kaunein kirja ja kirjavaliot. Yhteistyössä Suomen kirjataiteen komitean kanssa. 15.3. - 15.4.
- Sarjakuvanäyttely. Yhteistyössä Suomen sarjakuvaseuran kanssa. 17.4. - 30.5.
- Keittokirjoja. 1.6. - 29.7.
- Uusia Lönnrot-tutkimuksia. Yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa. 31.7. - 29.8.
- Slovenialaista kirjallisuutta. Yhteistyössä Slovenia-seuran kanssa. 31.8. - 28.9.
- Postillasta Pinxiin ja Itsenäisyyden puolustajiin – Weilin & Göös 130 vuotta. 1.10. - 1.11.
- Georg Malmstén 100 vuotta. Nuotteja ja äänitteitä kansalliskirjaston musiikkikokoelmista. 5.11. - 7.12.
- Joulukortteja kansalliskirjaston kokoelmista. 10.12. - 4.1.2003

Rotunda-näyttelyt

- Don Quijote -näyttely. Yhteistyössä Espanjan suurlähetystön kanssa. 27.2. - 28.3.
- Lönnrot -näyttely. Yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa. 2.4. - 31.8.
- Indro Montanelli – italialainen journalisti, kirjailija ja historioitsija: ”Jälkipolvet muistavat minut miehenä, joka kirjoitti Suomesta”. Yhteistyössä Instituto Italiano di Culturin kanssa. 19.9. - 19.11.
- Puolalainen ex libris & graafikko, taidemaalari Tadeusz Scibior. 21.11.2002 - 20.1.2003
- Victor Hugo 200 vuotta. 20.11.2002 - 20.1.2003

Kiertonäyttelyt

- Sävel soi syömmessäin. – Tukholman Suomi-instituutti 20.8. - 16.10.
- Kun sävellän, niin maalaan. Erkki Melartin – monipuolinen taiteilijapersoonallisuus. – Eestin Teatteri-Musiikkimuseo, Tallinna 20.5. - 31.10.
- The Jean Sibelius Works Collected Edition. – Hochschule der Künste Berlin, kevät.

KUU

KIIKKU

KIIKKUU

PUKKI

UKKI

PIU PIU
PIKKU PUPU
PIIKKII

5

Aarni Penttilä, Aapiskukko.
Kuvittanut Osmo Alho. 7. painos.
Jyväskylä 1952.

Yleisötilaisuudet

Luennot, kirjailijavierailut, symposiot

- Kirjailijavieraana Kristina Carlson: Siperian jälkeen. 26.2.
- Monrepos-luento 1: Tutkija Rainer Knapas: Runoilija ja hovimies – Ludwig Heinrich von Nicolay Venäjällä. Kirjastonhoitaja Sirkka Havu: Helsingin yliopiston kirjaston Monrepos-kokoelma. 13.3.
- Monrepos-luento 2: Professori Outi Merisalo: Uushumanismi ja usklassisismi. 20.3.
- Kanadalainen säveltäjä R. Murray Schafer: Open ears – äänimaisema. 25.3.
- Erikoistutkija Raija Majamaa: Siinä vasta mies – Elias Lönnrot 200 vuotta. 3.4.
- Monrepos-luento 3: Dosentti Eeva Ruoff: Romanttinen, runollinen, pittoreski – Monrepos'n puisto aikansa suunnitteluperiaatteiden ilmentäjänä. 10.4.
- Kirjailijavieraana Timo Mäkelä: Vaaleanpunainen pilvi – sarjakuvromaaniin synty. 23.4.
- Slovenia ja kirjallisuus. Toimittaja Yrjö Lautela esitelmöi aiheesta Slovenia – pala Keski-Eurooppaa ja suomentaja Kari Klemelä kertoi Slovenian kirjallisuuden kääntämisestä. 12.9.
- Kirjailijavieraana Heikki Turunen: Kirjailija ja maisema. 24.9.
- Tietokirjailijavieraita. Miksi historiaa kirjoitetaan uudelleen? Keskustelijat: päätoimittaja VTL Lauri Haataja, professori Ohto Manninen ja ministeri Max Jakobson. 23.10.
- Luentosarja Suomalainen maisema
 - Professori Pauline von Bonsdorff : Maiseman kertomukset – käytännöt ja kauneus. 19.9.
 - Professori Yrjö Sepänmaa: Kaksi ympäristöestetiikkaa – teoreettinen ja käytännöllinen. 26.9.
 - Professori Maunu Häyrynen: Suomen kansallinen maisemakuvasto. 30.9.
- Paneelikeskustelu: Suomalainen maisema – rakastettu, kiistelty, uhattu? Keskustelijoina: pääjohtaja Henrik Lilius, Museovirasto; yliarkkitehti Minna Perähuhta, Ympäristöministeriö; ympäristöasiantuntija Petri Heinonen, Metsähallitus ja lakimies Kurt Hemnell, MTK. Puheenjohtaja: professori Pauline von Bonsdorff. Valokuvaaja Tapio Heikkilän kuvaesitys: Suomalainen kulttuurimaisema. 3.10.
- Dosentti Tuija Laine: Koti, uskonto ja isänmaa – aapisten arvot Agricolasta 1960-luvulle. Dosentti Esko Laine: Pellottava ja kauhistava lukeminen. Lukeminen sosiaalistamisen välineenä. 12.11.

- Lukuset. Tilaisuus testata vanhan kirjan lukutaito ja saada lukuseteli. Kuulustelijoina dos. Esko Laine ja dos. Tuija Laine. 18.11.

Konsertit

- Mestarit ja kisällit. Vanhan musiikin yhtyeitä Länsi-Helsingin musiikkiopistosta: Elina Mustonen, cembalo, Sirpa Nuuttila, mezzosopraano ja Pekka Silén, nokkahuilu sekä musiikkiopiston oppilaita. Juontaja: Risto Nordell. 3.3.
- Saksalainen lied-matinea: Petteri Salomaa (baritoni) ja Ilmo Ranta (piano). Esitelmä: Rainer Knapas, Ludwig Heinrich Nicolayn musiikinharrastus. Yhteistyössä Goethe-Instituutin kanssa. 28.4.
- Äitienpäiväkonsertti. Kamarimusiikkia Länsi-Helsingin musiikkiopistosta. 12.5.
- Joulukonsertti: Länsi-Helsingin Kamariorkesteri, joht. Olli Vartiainen. Yhteistyössä Länsi-Helsingin musiikkiopiston kanssa. 15.12.

Näyttely- ja kulttuuritoiminnan yhteistyökumppanit

- Goethe-Instituutti: Monrepos-näyttely / Saksalainen lied-matinea
- Saksan suurlähetystö (lied-matinea)
- Suomen kirjataiteen komitea: Vuoden 2001 kaunein kirja ja kirjavaliot -näyttely
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Lönnrot-näyttely
- Espanjan suurlähetystö: Don Quijote -näyttely
- Länsi-Helsingin musiikkiopisto: konsertit
- Suomen sarjakuvaseura: Puupäähattu-näyttely
- Slovenia-seura: Slovenialaista kirjallisuutta -näyttely
- Weilin+Göös: Weilin+Göös 130 vuotta -näyttely ja tietokirjailijavierailu
- Istituto Italiano di Cultura: Indro Montanelli -näyttely
- Italian suurlähetystö: Montanelli-näyttely
- Puolan suurlähetystö: Puolalainen exlibris -näyttely
- Tutkijayhteistyö näyttelyiden suunnittelussa: tutkijoita Helsingin yliopistosta, Turun yliopistosta, Jyväskylän yliopistosta ja Joensuun yliopistosta
- Det Kongelige Bibliotek: Kirjoituksen lumo -kansainvälinen yhteistyönäyttely
- Taideteollinen korkeakoulu: Kirjoituksen lumo -näyttelyhanke
- Svenska litteratursällskapet: Runeberg 200 vuotta -näyttelyhanke
- Eestin Teatteri- Musiikkimuseo: Kun sävellän, niin maalaan. Erkki Melartin – monipuolinen taiteilijapersoonallisuus

- Tukholman Suomi-instituutti. Finlands institutet: näyttely Sävel soi syömmessään – Suomalainen äänilevy 100 vuotta
- Hochschule der Künste Berlin: Sibelius-näyttely
- Museovirasto: Suomalainen maisema -näyttely
- Ympäristöministeriö: Suomalainen maisema -näyttely ja paneelikeskustelu
- Metsähallitus: Suomalainen maisema -näyttely ja paneelikeskustelu
- MTK: Suomalainen maisema -näyttely ja paneelikeskustelu

Julkaisut

Kansallisbibliografia

CD-ROM:

- Fennica CD-ROM 2002: 1 - 4

Lehdet

- Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. 2002: 1 - 6
- Helsinki University Library Bulletin 2002
- Books from Finland. 2002: 1 - 4 (siirtyy v. 2003 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimitettavaksi)
- Kansalliskirjasto tiedottaa. Sähköinen julkaisu. 1 - 3, www.lib.helsinki.fi/ajankohtaista/kktiedottaa/

Muut julkaisut

- Das Deutsche Buch in der Monrepos-Bibliothek. Näyttelyjulkaisu
- Ilkka Taitto, Catalogue of medieval manuscripts in the Helsinki University Library
- Ilkka Taitto, Catalogue of medieval manuscripts fragments in the Helsinki University Library
- Suomalainen maisema. Toim. Inkeri Pitkäranta ja Esko Rahikainen
- ABC. Lukeminen esivallan palveluksessa. Toim. Inkeri Pitkäranta
- Esko Häkli, OFF The Record 2. Articles and Papers
- Vuosikertomus
- Jean Sibelius Works. Works for piano. Toim. Kari Kilpeläinen

Esitteet

- Kansalliskirjastossa tapahtuu. Syyskauden kulttuuri-ohjelma

Vierailut kirjastoon

- Rehtori , Mr. Wang Yatian, Chinese Academy of Social Sciences 24.-28.1.
- Latvian presidentti, professori Vaira Vike-Freiberga 21.3.
- Ruotsin opetusministeri Thomas Östros 27.6.
- Rehtori, Dr. Phil. Boyan Biolchev, Sofian yliopistosta, 9.9.
- Espanja, CBUC (The Consortium of Academic Libraries of Catalonia), Mr. Joan Majó, konsortion presidentti seurueineen, 9.-10.9.
- Portugalin presidentti ja rouva Jorge Sampaio 10.10.
- Venäjän Federaation Suomen suurlähetystön 1. lähetystösihteeri Artem Borisovich Semenov ja johtaja Marina Perwaya, Russian Language Development Centre seurueineen 15.11.
- Vierailijoita oli lisäksi Bratislavan yliopistosta, Riikan teknillisestä korkeakoulusta, Englannin kansalliskirjastosta, Tsekin tasavallan valtion teknillisestä kirjastosta, Uuden Seelannin kansalliskirjastosta, Keion yliopiston kirjasto- ja informaatiotieteen oppilaitoksesta, kansainvälisestä ISSN-keskuksesta, Upsalan yliopiston kirjastosta ja Tsekin kansalliskirjastosta.

Osallistuminen kansallisten organisaatioiden ja yhteistyöelinten toimintaan

- Helsingin yliopisto, atk-neuvottelukunta
- Helsingin yliopisto, julkaisuneuvottelukunta
- Helsingin yliopisto, tietohallintostrategiaryhmä
- Helsingin yliopisto, elektronisen aineiston säilyttämisen organisointityöryhmä
- Yliopistokirjastojen neuvottelukunta
- Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjastojen 'Akateemiset verkkotaidot' -hanke
- OPMn Kulttuuriperinnön digitointityöryhmä
- OPMn Joukkoviestinnän arkistointiprojektin ohjausryhmä
- Kulttuuriomaisuuden suojelua aseellisessa selkkauksessa koskevan Haagin sopimuksen seuranta- ja ohjausryhmä
- Kirjastoalan tekijänoikeustyöryhmä
- Varastokirjaston johtokunta
- Arkistoalan yhteistyö

Kirjastoalan seminaarit ja tapahtumat

- IFLAn Newspaper section, 3. - 8.6.2002
- IFLAn Glasgown konferenssin yhteydessä järjestettiin

Edinburghissa Preservation and Conversation Sectionin work shop: "Conservation Research and its implementation in Libraries" 22.8.

- LIBERin 13. karttakonferenssi, 3. - 7.9.
- ISBN-juhlaseminaari 7.11.
- eCOLC -seminaari, 29.11. - 1.12.

Osallistuminen kansainvälisten järjestöjen ja yhteistyöelinten toimintaan

- LIBER, Euroopan tieteellisten kirjastojen liitto, hallituksen jäsen
- IFLA, kirjastojen maailmanjärjestö, osall. useaan jaostoon
- CENL, Euroopan kansalliskirjastojen yhteistyöelin
- CDNL Maailman kansalliskirjastojohtajien yhteistyöelin
- NORON, pohjoismaisten valtion- ja kansalliskirjastojen johtajat
- NORDINFO, pohjoismaisen ministerineuvoston alainen tieteellisen informoinnin koordinoiva elin, hallituksen jäsen
- Cobra +, Euroopan kansalliskirjastojen projektityöryhmän koordinoitelin
- Bibliotheca Baltica, Itämeren maiden kirjastojen yhteistyöelin
- ISO, kansainvälinen standardointijärjestö
- ELAG, European Library Automation Group
- Kirjojen kansainvälinen standardinumerointi (ISBN) -järjestelmä
- Kausijulkaisujen kansainvälinen standardinumerointi (ISSN) -verkosto
- IAML kansainvälinen musiikkikirjastojen liitto
- IASA äänitearkistojen kansainvälinen järjestö
- Dublin Core Advisor Committee, Dublin Core -standardin kehittäjäryhmä
- CERL, Consortium of European Research Libraries
- Endeavor Users Group, hallituksen jäsen
- European Endeavor Users Group, puheenjohtaja
- European Endeavor Users Group, osallistuminen työryhmiin
- National Libraries Endeavor Advisory Board, jäsen

Yhteistyöprojektit

Elektroniset aineistot ja niiden tiedonvälitys

- Elektra pro – Elektroninen julkaiseminen ja sen tekijänoikeuksiin liittyvien käytäntöjen kehittäminen

- FinELib-käyttöliittymähanke
- SVUC – Scandinavian Virtual Union Catalogue, kehittää periaatteet pohjoismaisten yhteisluetteloiden yhdistämiseen virtuaaliseksi yhteisluetteloksi.
- Nordic Web – Archive – pohjoismaisten kansalliskirjastojen hanke, joka kehittää kansallisten web-arkistojen käyttöohjelmistoa
- EU:n IST-ohjelma (New Information Society Technologies). HYK toimii EU-Cultivate -hankkeen kansallisena tukipisteenä.
- TEL-projekti – Euroopan kansalliskirjastojen The European Library -hanke
- ONE Association -hanke bibliografisten tietojen yhteiskäytön edellytyksien luomiseksi
- Sisältötuotannon vahvistaminen kirjallisen kulttuuriperinnön alalla on OPMn rahoittama hanke, joka tähtää digitaalisen "Historiallisen sanomalehtikirjaston" 1860 - 1890 sekä tieteellisten aikakauslehtien sähköiseen käyttöön.
- MINERVA (Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation) EU-Information Society -ohjelmaan kuuluva hanke, jonka päätavoitteena on tehdä kulttuuri- ja tieteellinen perintö helpommin saavutettavaksi, hyödyntää digitaalisen sisällön koulutuspotentiaalia ja parantaa digitaalisen sisältötuotannon edellytyksiä.
- MIKADO – painetun kulttuuriperinnön digitointipalvelu, Itä-Suomen EU tavoite 1 -ohjelman hanke, joka tähtää mikrokuvaus- ja konservointilaitoksen digitointitoiminnan vahvistamiseen investoinneilla laitteiden hankintaa varten sekä tietojärjestelmien kehittämiseen.

Tutkimustoiminta ja kulttuuriperintö

- Jean Sibeliuksen teosten kriittinen laitos – niiden painaminen, 45 osaa
- Lyyra – suomalaisten säveltäjien sävellyskäsikirjoitusten ja henkilöarkistojen kartoitus- ja keruuprojekti päättyi vuonna 2000, aineistoja ottaa vastaan ja järjestää tutkimuskäyttöön kirjaston käsikirjoitusyksikkö.

Konservointimenetelmät

- Paperin neutralointi – tutkii eri neutralointimenetelmiä eri paperityypeille

Kirjaston hallintoelimet

Kirjaston johtokunta

Professori Seppo Hentilä, puheenjohtaja
FM Anton Eskola
Professor Mariam Ginman
Ylikirjastonhoitaja Mirja Iivonen
Opetusneuvos Annu Jylhä-Pyykönen
Professori Maarit Kaimio
Kirjastosihteeri Tarja Mäkinen
Kulttuuritoimenjohtaja Keijo Perälä
Professori Reijo Työrinoja
Rehtori Pertti Vuorela

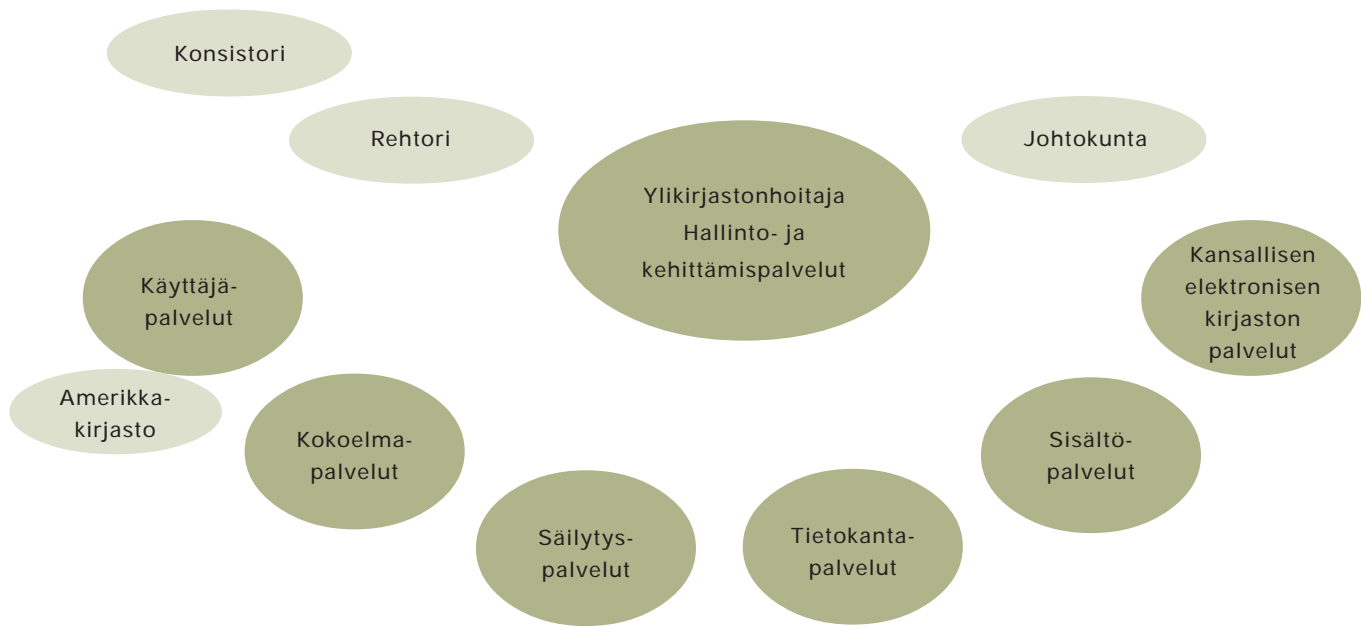
FinELib ohjausryhmä

Rehtori Matti Uusitupa, puheenjohtaja
Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm
Pääjohtaja Jussi Huttunen
Johtaja Sakari Karjalainen
Professori Sanna Järvelä
Ylikirjastonhoitaja Päivi Kytömäki
Pääsihteeri Kaj Malm
Professori Lea Sistonen
Vararehtori Raija Sollamo
Toimistopäällikkö Hannu Taskinen

Amerikka-kirjaston neuvottelukunta

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm, puheenjohtaja
Lehtori Erkki Berndtson
Lehdistö- ja kulttuuriasianneuvos Stacy White
Dr. Crystal Meriwether
Kirjastonjohtaja Liisa Kujanpää
Professori Matti Rissanen

Organisaatio

Helsingin yliopiston kirjaston tehtävät

Helsingin yliopiston kirjaston tehtävänä on sen lisäksi, mitä laissa säädetään, toimia tieteellisten kirjastojen valtakunnallisenä palvelu- ja kehittämissyksikkönä sekä huolehtia alan kotimaisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan edistämisestä. Kirjasto vastaa omalla toimialallaan kansallisen kulttuuriperinnön ja muiden kansallisten kokoelmien ylläpidosta sekä niihin liittyvästä tiedonvälityksestä ja tietopalvelusta.

Yliopistoasetus § 25

Helsingfors universitetsbiblioteks uppgifter

Utöver vad som bestäms i lagen har Helsingfors universitetsbibliotek till uppgift att vara en riksomfattande service- och utvecklingsenhet för de vetenskapliga biblioteken och att främja det inhemska och internationella samarbetet på området. Biblioteket svarar på sitt område för bevarandet av det nationella kulturarvet och för övriga nationella samlingar samt för informationsförmedling och informationstjänst i anslutning till den.

Universitetsförordningen § 25

Kuvitus Kansalliskirjaston Gallerian näyttelystä
"ABC - Lukeminen esivallan palveluksessa" 6.11.2002 - 10.2.2003.

